

Збірник матеріалів XVI міжнародних педагогічно-мистецьких читань пам'яті професора О. П. Рудницької. – Київ, 2019.

Н. Ю. Дем'янюк

м. Полтава

СПЕЦКУРС «ДИТЯЧІ ІГРИ» В. М. ВЕРХОВИНЦЯ: СТВОРЕННЯ, СПЕЦИФІКА, ВПРОВАДЖЕННЯ

В умовах розбудови української державності, докорінних змін у всіх сферах суспільного життя стають дедалі актуальнішими проблеми формування національної культури молоді, вивчення і збереження багатой духовної спадщини українського народу, пізнання, осмислення і раціонального застосування в сучасному навчально-виховному процесі прогресивного досвіду знаних діячів вітчизняної педагогіки і культури. До їх когорти належить репресований, розстріляний і посмертно реабілітований видатний український педагог, музикознавець, етнограф, хореограф, диригент і композитор Василь Миколайович Верховинець (1880–1938).

Особливе місце в системі педагогічної діяльності В. М. Верховинця належить рухливій музичній грі, адже через неї вихованці залучаються до духовної спадщини українського народу, його культурних традицій і звичаїв. Гра є дієвим засобом всебічного розвитку особистості: духовного, морального, інтелектуального, естетичного, фізичного.

Усвідомлюючи надзвичайний виховний потенціал українського ігрового фольклору, педагог впродовж тривалого часу його збирав і досліджував. На початковому етапі це були запис і обробка численних ігор, хороводів, дитячого фольклору, пізніше – систематизація, узагальнення здобутого матеріалу, збагачення його власними творами та створення на цій основі спеціалізованого курсу для студентів вищих навчальних закладів «Дитячі ігри» (1919) і складання репертуарно-методичного посібника «Весняночка» (1924), що включає український музично-ігровий репертуар для дітей дошкільного і молодшого шкільного віку.

Змістом спецкурсу «Дитячі ігри» було вивчення майбутніми вчителями і вихователями рухливих музичних ігор і методики їх проведення. Серед них були: 1) народні ігри, запис яких зробили В. М. Верховинець та інші українські фольклористи («Качка йде», «Ой гілля-гілочки» та ін.); 2) ігри, що створені на основі українських народних пісень («Розлилися води», «Подояночка» та ін.); 3) ігри, що створені на основі українських народних мелодій («І шумить, і гуде», «Малі діти по гриби ходили» та ін.); 4) ігри, що створені на основі поетичного фольклору («Труби, Грицю, в рукавицю», «Два півники» та ін.); 5) ігри, що створені на основі дитячих пестушок та утішок («Дибидиби», «Куй-куй, ковалі» та ін.); 6) ігри, що створені на мелодії, слова або пісні українських композиторів та поетів («Ой вийтеся, огірочки», «Питаються жабенята» та ін.). Педагог пропонував для вивчення різноманітні за характером, тематикою, метою, змістовим навантаженням, художньо-виразними засобами і рівнем складності ігри. Головним завданням їх застосування у виховному процесі він вважав формування національної

культури [1, 149, 181, 192], «виховання фізично здорового, етично стійкого, інтелектуально розвинутого майбутнього члена суспільства» [1, 21].

Під час викладання спецкурсу ключового значення В. М. Верховинець надавав якісній методичній і виконавській підготовці студентів до організації ігрової діяльності дітей. Він наголошував на тому, що керівник має досконало знати гру, володіти методикою її проведення, опанувати пісенний супровід, елементи хореографії (якщо вони передбачені змістом гри) та зразково їх виконувати, обов'язково реагувати на всі зауваження і доповнення дітей, які стосуються змісту або способу проведення гри, підтримувати їх творчу фантазію й ініціативу. Педагог неодноразово підкреслював, що саме від вихователя залежить улаштування дитячого дозвілля. Діти люблять гратись, адже гра є для них найвідповіднішою формою руху. Утім, «навіть там, де є гарний, обладнаний майданчик, – пише він, – часто ніхто не грається... Є дві причини: діти або не мають часу, або не знають жодної гри і через те позбавлені радості, яку відчули б від ігор, якби їх знали. Ці дві причини – тяжкий докір вихователям, батькам і вчителям. Дитина мусить мати час на ігри, а справа їх поширення цілком знаходиться в руках вихователів» [1, 22]. До необхідних умов налагодження успішної ігрової діяльності В. М. Верховинець відносить: добір ігрового матеріалу відповідно до вікових особливостей вихованців, вибір слушного часу для проведення ігор, глибоке знання вихователем дитячої психології, уміння зацікавити дітей грою. Педагог розробив та навчав студентів алгоритму підготовки і проведення рухливих музичних ігор. Етапами попередньої підготовки до гри він визначав утворення кола (декількох кіл чи рядочка), розучування пісні, призначення дійових осіб, ознайомлення дітей зі змістом гри, вивчення танцювальних рухів.

Спецкурс «Дитячі ігри» В. М. Верховинець викладав у Київському педагогічному інституті (1919–1920), Полтавському інституті народної освіти (1920–1933), Харківському музично-драматичному інституті (1927–1928). На заняттях після подання змісту гри він розподіляв ролі серед студентів, вивчав із ними вокальну частину та елементи хореографії. Потім гра виконувалася разом із піснею і рухами. За свідченням учнів В. М. Верховинця (С. А. Шевченка, О. А. Перунова, П. Зірки та інших), він не лише робив цінні вказівки щодо вокалу, а й ретельно відпрацьовував жести, рухи, міміку кожної гри. Така система подання навчального матеріалу захоплювала молодь, тому лекції та практичні заняття завжди проходили жваво і продуктивно [2, 13]. Отримані знання перевірялися і закріплювалися студентами під час проходження педагогічної практики в школах та інтернатах. Актуальність педагогічного досвіду В. М. Верховинця зумовлює необхідність його впровадження в сучасну практику підготовки вчителів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Верховинець В. М. Весняночка / Верховинець В. М. – 5-е вид. – К. : Муз. Україна, 1989. – 342 с.

2. Верховинець Я. В. В. М. Верховинець. Нарис про життя і творчість / Ярослав Верховинець // Верховинець В. М. Теорія українського народного танцю. – 5-е вид. – К. : Муз. Україна, 1990. – С. 13-35.